

'Selbsteugnisse' uit de Dertigjarige Oorlog (1618-1648) zouden bijvoorbeeld nieuwe inzichten kunnen opleveren. Denk hierbij vooral aan de betrouwbaarheid en de interpretatie

van dergelijke egodocumenten. Die blijven in de analyse van Bergsma nu nogal onderbelicht.

Erik Swart, Universiteit van Amsterdam

Nieuwe Tijd

Esther Mijers, *'News from the Republic of Letters'. Scottish students, Charles Mackie and the United Provinces, 1650-1750* (Brill; Leiden 2012) 223 p., €105,- ISBN 9789004210684

Scots going Dutch

De Nederlandse Gouden Eeuw heeft de afgelopen jaren gestraald in de schijnwerpers van historici. Nog steeds gaat de aandacht van het grote publiek daarbij vooral uit naar het land van Rembrandt en Vermeer, van de Nederlandse Opstand en de VOC, en van Spinoza en de wetenschappelijke revolutie. Bij de opkomst van de nieuwe wetenschap wordt dikwijls benadrukt dat de universiteiten en illustere scholen in de Republiek een grote aantrekkingskracht hadden op studenten uit Noord-Europa. De zogeheten 'Cartesiaanse oorlogen' komen dan ter sprake als een voorbeeld van de relatief grote *libertas philosophandi*. De populariteit van de Nederlandse universiteiten wordt ook gezien als een gevolg van de Dertigjarige Oorlog en vervolging van protestanten in Oost-Europa, die studenten uit Midden-Europa dwong om uit te wijken naar de Republiek. De geschiedenis van geleerde migratie is niet louter een continentale kwestie: de relaties met Engeland staan stevig op de agenda, zoals blijkt uit Lisa Jardines uit 2009 daterende *Going Dutch* (waarschijnlijk niet toevallig ook de titel van een van de hoofdstukken in het onderhavige boek) en het recente proefschrift van Helmer Helmers *The Royalist Republic* (2011). Het waardevolle boek van Ester Mijers laat zien dat de geleerde cultuur in de Republiek ook grote aantrekkingskracht uitoefende op Schotland. Mijers toont aan dat het vooral een kwestie was van éénrichtingsverkeer: de Schotten kwamen naar de Nederlanden, niet andersom. Bovendien laat ze zien dat de grootste aantallen niet

op gang kwamen in de hoogtijdagen van het Leidse humanisme van lieden als Joseph Scaliger en Daniel Heinsius in de eerste helft van de zeventiende eeuw, maar juist in de tweede helft van de eeuw, *na* de 'korte' Gouden Eeuw.

Belangrijker nog is dat dit boek benadrukt hoezeer de in de wetenschapsgeschiedenis genegeerde vakgebieden van geschiedenis en rechten populair waren tegen het einde van de eeuw. De humanistische traditie stond nog tot begin achttiende eeuw op een eerbiedwaardig voetstuk. Sterker nog, deze studie onderstreept maar weer eens dat de humanistische Republiek der Letteren een van de pilaren was van wat buiten de Republiek gezien werd als het wonder van de Republiek. Daarbij kwamen de studenten lang niet altijd af op de befaamde religieuze vrijheid, maar zochten ze in de tweede helft van de eeuw juist het orthodox-calvinistische Utrecht van Gisbert Voetius op, waar diens reputatie als magneet functioneerde. Ook de Universiteit van Franeker was populair. Later kwam de Universiteit van Groningen op de Schotse radar. Die wisselende oriëntatie heeft alles te maken met de geschiedenis aan het thuisfront: na de *Restoration* van Charles II kwam er een Calvinistische migratie op gang, die juist aangetrokken werd door de Utrechtse orthodoxie. De zo geroemde 'godsdienstvrijheid' in de Republiek was deze vluchtelingen een doorn in het oog. Ook de Schotse receptie van de Coccejaanse troebelen geeft aan hoe belangrijk de bijbelse hermeneutiek was in de tweede helft van de zeventiende eeuw.

Mijers' boek opent sterk met een historio-
grafisch overzicht van studies naar het ver-
schijnsel Republiek der Letteren. Hieruit, en uit
het vervolg, blijkt dat de auteur zich vooral laat
inspireren door het terecht bekende boek van
Anne Goldgar over de Republiek der Letteren
en de onterecht onbekende studie van Saskia
Stegeman over het belang van tussenpersonen
en *wannabe*-geleerden die als het ware de on-
misbare ambtenarij van de geleerdenwereld
vormden: de kennismakelaars, boodschappers,
journalisten, boekhandelaren, mentoren en
tweederangs professoren. Ook bevestigt Mijers
het beeld dat de geleerde communicatie de ka-
nalen volgde van politieke, economische en re-
ligieuze verbindingen: de Schotse stapelplaats
in (meestal) Veere, de 'Schotse Brigade' in het
Staatse leger, en behalve Presbyteriaanse ker-
ken vooral de echte Schotse kerk in Rotterdam.
Verder schetst ze ook hoe het voorbeeld van de
geleerde kennis en institutionalisering werd
nagevolgd in Schotland zelf, bijvoorbeeld via
de import van boeken uit Republiek of door het
overnemen van universitaire curricula. Gaan-
deweg ging Schotland 'op eigen benen' staan
en had het de Republiek niet meer nodig. Inte-
gendeel: de Republiek der Letteren verfranste
en de blik van studenten werd meer naar het
zuiden gericht. Met haar boek levert Mijers een
belangrijke en verfrissende bijdrage aan de ge-
schiedenis van de Republiek der Letteren.

Mijers' studie is ook belangrijk om metho-
dologische redenen. Zij baseert haar verhaal op
institutionele bronnen, maar ze is zich bewust
van de ontoereikendheid daarvan. Ze heeft
zich daarom ook verdiept in rijke privé-archie-
ven met dagboeken en brieven van studenten.
Hieruit kunnen universiteitshistorici leren dat
veel meer in buitenlandse archieven gezocht
moet worden om inzicht te krijgen in de prak-
tijk van het academische onderwijs. Het levert
soms ook kostelijke citaten op. Goed aan het
boek van Mijers is ook dat ze al die informatie
heeft weten te verpakken in niet meer dan 190
pagina's.

Is er ook iets mis met dit boek? Jawel, maar
niet zulke heel belangrijke zaken. Het is een

bewerking van een proefschrift uit 2002. Deze
incubatietijd van tien jaar heeft tot gevolg ge-
had dat lang niet alle recente literatuur erin is
verwerkt. Zo had de auteur haar voordeel kun-
nen doen met de eerste twee delen van Willem
Otterspeers magnum opus over de geschiede-
nis van de Leidse alma mater (2000 en 2002) en
vooral met het proefschrift van Martine Zoete-
man (2011) naar de opbouw van de Leidse stu-
dentenpopulatie. Ondergetekende kan ook niet
nalaten kritisch te zijn over Mijers' schets van
het 'praktijkgerichte' en 'burgerlijke' karakter
van illustere scholen (p. 58-60). Dit strookt niet
met het beeld dat ik geef in mijn eigen proef-
schrift (2005). Daaruit was bovendien vrij ge-
makkelijk te destilleren geweest dat het Am-
sterdamse Athenaeum geen Schotse studenten
aangetrokken lijkt te hebben en dat in ieder ge-
val Nicolaas Tulp niet aan het Athenaeum ver-
bonden was, zoals beweerd wordt (p. 58). Ande-
re kleine kritiepunten zijn dat vader en zoon
Scaliger door elkaar worden gehaald, sommige
Latijnse titels niet correct zijn weergegeven en
de term 'Aristotelian' op drie manieren wordt
gespeld. Maar dergelijke opmerkingen zijn niet
meer dan verplichte kanttekeningen bij een
compacte, rijk gedocumenteerde en mooi op-
gebouwde studie.

Dirk van Miert, Universiteit van Amsterdam